

Deverbální jmenné predikáty v konstrukcích se slovesem *dělat* v češtině z mezijazykové perspektivy¹

Melissa Shih-hui Lin (Tchaj-pej) – Karel Šebesta (Praha) –
Kawai Chui (Tchaj-pej) – Hsiang-lin Yeh (Tchaj-pej)

DEVERBAL NOUN PREDICATES OF CZECH *DO*-CONSTRUCTIONS IN A CROSS-LINGUISTIC PERSPECTIVE

This study introduces a cross-linguistic investigation of *Do*-constructions in Chinese, Russian and Czech, focusing especially on *Do*-construction strategies in Czech. The *DO*-construction in this study refers to a predicate-argument structure comprising the light verb ‘to do’, and a predicate deverbial noun, which is a noun derived from a verb or verbal phrase. Chinese, Russian and Czech align in manifesting a cross-language functional construal where predication rests upon the semantic content of the accusative argument denoting action events that are of interest in communication. A corpus analysis of the linguistic properties of the constructions across speaking and writing attested that *Do*-constructions in Chinese are more productive than those of Russian and Czech. However, the corpus data also show that the light uses of the Czech verb ‘to do’ are predominant compared with its full uses. Therefore, this study further focuses on one of the light uses of the Czech verb ‘to do’, which is with predicate deverbial nouns.

KEYWORDS

Do-construction, light verb, Czech, Chinese, Russian

KLÍČOVÁ SLOVA

konstrukce se slovesem *dělat*, kategoriální sloveso, čeština, čínština, ruština

DOI

<https://doi.org/10.14712/23366591.2023.2.2>

1. DEFINICE KONSTRUKCÍ SE SLOVESEM *DĚLAT* PRO ÚČELY TÉTO STUDIE

Konstrukce s kategoriálním (funkčním) slovesem (*light-verb constructions*, zkráceně LVC), například *udělat odbočku* („to take a turn“), *udělat pokus* („give a try“) a *učinit rychlou změnu* („to do a quick change“), jsou struktury, které se vyskytují v mnoha jazycích a byly zkoumány např. v angličtině, španělštině, ruštině, češtině, japonštině, korejštině a čínštině. Tyto konstrukce mohou být jako celek ekvivalentní použití

---

¹ PODĚKOVÁNÍ

Tento výzkumný projekt byl podpořen v období od roku 2019 do 2022 Fakultou cizích jazyků a literatury na Chengchi univerzitě z grantu Ministerstva školství Tchajwanu v rámci Projektu vysokoškolského vzdělání SPROUT.

plnohodnotného slovesa odpovídajícího příslušnému deverbálnímu substantivu, například *odbočit* („to turn“) oproti *udělat odbočku* („to take a turn“), *zkusit* („to try“) oproti *udělat pokus* („give a try“) a *rychle změnit* („change quickly“) oproti *udělat rychlou změnu* („to do a quick change“). Předmětem výzkumů byly dosud různé aspekty těchto konstrukcí, nahlížené z různých úhlů pohledu. Byly zkoumány např. se zřetelem k argumentovým či valenčním strukturám (Butt, 2010; Yim, 2020; Karimi-Dostan, 2005; Kettnerová, 2021; Kettnerová — Lopatková, 2020; Ronan — Schneider, 2017; Tadao, 2000), se zřetelem k lexikálním, strukturním, sémantickým a pragmatickým vlastnostem frází s funkčními slovesy (Cuervo, 2010; Giparaitė, 2016; Hernández, 2008; Huang — Lin, 2012; Huang et al., 2014; Maiko, 2020; Martínez — Antonia, 2013; Nolan, 2015; Ong — Rahim, 2021; Radimský, 2010; Ronan, 2014; Kettnerová — Kolářová — Vernerová, 2017; Kovalevskaite et al., 2020) i se zaměřením na jejich mentální reprezentaci (Wittenberg — Piñango, 2011). To, jak se páruje lexikálně-gramatická struktura s významem a funkcí, však již podrobněji zkoumáno nebylo (Croft, 2014; Goldberg, 1995). Na rozdíl od obvyklého predikátově-argumentového spojení, kde je typ události, které se komunikace týká, určen predikátem, udává typ události v konstrukci se slovesem *dělat* nominální argument. Jinými slovy, nominální argument konstrukce se slovesem *dělat*, na který mohou dále navazovat modifikace, může obsahovat více informací pro komunikaci, které uvedeme na příkladech v následujícím oddílu.

Tato srovnávací studie je primárně motivována Chui (2018, s. 67), která uvádí, že „Mandarin Chinese in Taiwan is undergoing a grammatical variation where a lexical verb commonly used as the main verb is incorporated in a Do-construction“. To bylo na počátku našeho zájmu o otázku, zda se takové gramatické variace vyskytují i v jiných jazycích, například v češtině. Naše studie tedy navazuje na dosavadní výzkum v dané oblasti, porovnává češtinu s jedním příbuzným jazykem, ruštinou, a jedním nepříbuzným, typologicky odlišným jazykem, čínštinou, abychom získali relevantní zjištění týkající se distribuce konstrukcí se slovesem *dělat* a jejich použití. Zaměřujeme se na konstrukce slovesa *dělat* s deverbálním substantivem, které odpovídají uvedeným konstrukcím v čínštině, nezabýváme se tedy jinými valenčními rámci jmenného přísudku.²

Naším prvním cílem je zjistit, zda se uvedené konstrukce vyskytují také v češtině a ruštině, které jsou od čínštiny typologicky odlišné; druhým naším cílem je zjistit, zda mají uvedené konstrukce v sledovaných jazycích stejné způsoby uplatnění, nebo zda se v tomto ohledu tyto tři jazyky liší. Zaměřujeme se přitom na jejich užívání v mluvených vs. psaných projevech.

2. KONSTRUKCE SE SLOVESEM *DĚLAT* V ČÍNŠTINĚ, RUŠTINĚ A ČEŠTINĚ

Porovnáme nejdříve konstrukce se slovesem *dělat* v čínštině, ruštině a češtině. Příklady jsou uvedeny níže.

² Kettnerová — Lopatková — Bejček — Barančíková (2018, s. 33) uvádějí rovněž substantiva odvozená od adjektiv a primární substantiva.

- (1) *nǐ kěnéng xūyào zuò yìxiē xīnlǐshàng de jiǎnhuà*
 vy můžete potřebovat dělat nějaké psychologické DE zjednodušení
 „Možná je potřeba, abyste udělali nějaké psychologické zjednodušení.“
- (2) *Делайте хотя бы ссылки на авторов.*
 dělat-IMP alespoň odkaz na autory
 „Dělejte alespoň odkazy na autory.“
- (3) **Udělalí dokonaly přehled.**

V příkladu (1) je **zuò** („dělat“) hlavním slovesem, zatímco **jiǎnhuà** („zjednodušení“)³ slovesným jménem v pozici hlavy přímého předmětu kvantifikovaného výrazem **yìxiē** („několik“) a charakterizované výrazem **xīnlǐshàng** („psychologický“). V příkladu (2) z ruštiny reprezentuje **делать** („dělat“) hlavní sloveso a akuzativ jmenné hlavy **ссылки** („odkazy“) je kvalifikován výrazem **на авторов** („na autory“). V českém příkladu (3) odkazují sloveso **dělat** a akuzativní tvar jmenné hlavy fráze **přehled** charakterizovaný adjektivem **dokonaly** na úkon provedení dokonalého přehledu. Ekvivalentní strukturální základ konstrukcí se slovesem **dělat** ve všech třech jazycích dovoluje mezijazykové srovnání užití této konstrukce pomocí korpusové analýzy jejich lingvistických vlastností jak v mluveném, tak psaném projevu. Zároveň takový ekvivalentní strukturální základ konstrukce se slovesem **dělat** v těchto třech jazycích, jak je ukázáno ve výše uvedených příkladech (1), (2) a (3), představuje společný funkční konstrukt pro vyjádření informace o události. Například konstrukce těchto tří příkladů se skládá z kategoriálního (funkčního) slovesa, tj. **zuò** v (1), **делать** v (2) a **dělat** v (3), a nominální události, tj. **jiǎnhuà** v (1), **ссылки** v (2) a **пřehled** v (3). Podstatné jméno a sloveso společně určují strukturu sdělení o této události. Jinými slovy, v čínštině, ruštině i češtině nalézáme společnou funkční interpretaci užití konstrukce se slovesem **dělat** při utváření struktury sdělení.

2.1 KORPUSY A METODOLOGIE

Užití jazyka v mluvené a psané formě se může lišit. V mluveném projevu např. převládají tříslavné a čtyřslavné lexikální svazky, zatímco v psaném akademickém diskursu se častěji vyskytují jiné kombinace neměnných funkčních slov a slova významového (Biber, 2009). Bylo rovněž zjištěno, že kolokáty sloves **mít**, **dělat** a **vzít** užitě v konverzaci se liší od kolokátů těchto sloves v informativním písemném projevu (Conrad — Biber, 2009). Pro potřeby analýzy v této studii proto odlišujeme mluvená a písemná data. Data byla čerpána z Korpusu současné tchajwanské mandarínštiny 2017 (*Contemporary Taiwanese Mandarin 2017 — COCT*), Ruského národního korpusu

3 V čínštině lze v závislosti na syntaktickém kontextu použít mnoho podstatných jmen, která pojmenovávají nějaký děj, jako sloveso bez jakékoliv morfologické změny. Např. **jiǎnhuà** lze v závislosti na syntaktickém kontextu použít jako podstatné jméno „zjednodušení“ nebo sloveso „zjednodušit“.

(*Russian National Corpus, main corpus*) a z Českého národního korpusu (SYN a Oral). COCT obsahuje písemná data od roku 1986 do roku 2017, celkem o 250 milionech slov. Mluvená data z let 2007–2014 obsahují 6,6 milionu slov. Písemná data Ruského národního korpusu se skládají z 337 milionů slov a mluvená data celkem z 13,3 milionů slov. Data pro tuto studii jsou čerpána z období od roku 1981 do roku 2019. Pokud jde o písemný korpus Českého národního korpusu SYN v-7, obsahuje 4255 milionů slov získaných v letech 1989 až 2014 a mluvený korpus 7 milionů slov v korpusech ORAL v-1 a ORTOFON v-1 z dat zaznamenaných v letech 2002 až 2017.

Kritériem výběru dat pro tuto studii bylo, že predikát věty je sloveso *dělat*, přesněji *zuò* v čínštině, *делать* v ruštině a *dělat* v češtině, a přímý předmět sestává z jmenné hlavy fráze, která je odvozena od slovesa nebo slovesné fráze a může být v jiných kontextech použita jako plnohodnotné sloveso. Například **jiǎnhuà** („zjednodušení“) je jmennou hlavou v příkladu (1), ale hlavním slovesem v: *wǒmen jiǎnhuà le jiàokēshū* („Zjednodušili jsme učebnice“). Ruština a čeština vykazují stejné způsoby užití, protože substantivu (v akuzativu) **ссылки** v příkladu (2) odpovídá sloveso ve větě: *Она ссылается на научные исследования* „Ona odkazuje na vědecký výzkum“ a jmenné hlavě **přehled** v akuzativu v českém příkladu (3) sloveso *přehlednout* ve větě: *Z vrcholku hory lze přehlednout široké okolí*. Na tomto společném lexikálním a gramatickém základu lze výsledky mezijazykově porovnat. Výsledky vyhledání konstrukce se slovesem *dělat* v těchto třech jazycích jsou následující: v čínských písemných datech je 15949 výskytů a 4925 v datech mluvených, v ruských písemných datech je 2725 výskytů a v mluvených 448. Počet výskytů v českých písemných datech je 548 a 521 v mluvených. Celkový počet výskytů těchto konstrukcí v čínštině převyšuje ruštinu 6,6násobně a češtinu 19,5násobně. V ruštině je jejich užití 3krát častější než v češtině. I když vezmeme v úvahu, že data pocházejí z korpusů různé velikosti, slovanské jazyky konzistentně vykazují nižší výskyt konstrukcí se slovesem *dělat* než čínština, a to jak v písemném, tak v mluveném projevu. V Tabulce 1 jsou uvedeny relativní frekvence konstrukcí se slovesem *dělat* v písemných a mluvených datech v uvedených třech jazycích. Výskyty v písemných projevech převládají ze 76,4 % v čínštině a z 85,9 % v ruštině, čeština oproti tomu vyazuje v písemném i mluveném projevu distribuci srovnatelnou. Vedle těchto kvantitativních rozdílů se v další části budeme zabývat tím, jakou ekvivalenci tyto tři jazyky vykazují, pokud jde o obsah vyjádřený danou strukturou.

konstrukce se slovesem <i>dělat</i>			
	čínština	ruština	čeština
písemná forma	76,4 %	85,9 %	51,3 %
mluvená forma	23,6 %	14,1 %	48,7 %
celkem:	100,0 %	100,0 %	100,0 %

TABULKA 1. Poměr výskytu konstrukcí se slovesem *dělat* mezi písemnými a mluvenými daty v čínštině, ruštině a češtině.

2.2 ZPRACOVÁNÍ OBSAHU V KONSTRUKCÍCH SE SLOVESEM *DĚLAT*

V konstrukcích se slovesem *dělat* nese toto sloveso význam „konat“, zatímco povaha děje závisí na kontextu a je určena informací zakódovanou uvnitř konstrukce. Ve slovanských jazycích nese sloveso *dělat* ve všech případech informaci o čase a vidu. Viz užití ruského **делал** v příkladu (4), které indikuje minulost a nedokonavý vid aktu provádění oprav, a české **udělal** v příkladu (5), které ukazuje na minulou a perfektivně pojatou činnost při děláni falešných zápisů. Čínština však má tendenci kódovat tyto dva typy informace vně konstrukce se slovesem *dělat* za použití příslovečných určení jako *zuótiān* („včera“) a *míngtiān* („zítra“), *yǐjīng* („už“) a *yīzhí* („nepřetržitě“). Míra výskytu markérů vidu v konstrukcích se slovesem *dělat*, jako je perfektivní **le** v příkladu (6), prožitkové *guò* nebo durativní *zhe*, je nízká, na úrovni 29,9 % z celkového počtu výskytů konstrukcí se slovesem *dělat* v písemných a mluvených datech v čínštině.

(4) Он **делал** бесконечные исправления.
on dělat-PST-IPFV nekonečné opravy
„Dělal nekonečné opravy.“

(5) Proč **udělal** ty falešné zápisy do svého deníku?

(6) wǒ céngjīng duì háizi de chuàngyì zuò **le** yī gè hěn bù
Já jednou pro děti DE tvořivost dělat PRF jedna CL velmi NEG
hǎo de yīndǎo
dobrý DE průvodce
„Jednou jsem dělal velmi špatného průvodce dětské tvořivosti.“

Na akuzativní pozici konstrukce vyjadřuje deverbální substantivum dějovou událost, a jmenná fráze jako celek pak může v diskurzu odkazovat na událost obecnou nebo specifickou. V případech bez jakékoliv sémantické charakteristiky argumentové hlavy odkazuje konstrukce se slovesem *dělat* na obecný děj, jako např. v čínském *zuò biànjǐè* („dělat bránění“) a *zuò chuànzhū* („dělat navlékání korálků“), v ruském *делать подтяжку* („dělat facelifting“) a *делать обезболивание* („dělat anestézii“) a v českém *dělat zátaň*, *dělat přednášku*. Specifická dějová událost je ve všech třech jazycích kódována za použití stejných strategií pro zprostředkování informace o určitosti, klasifikaci, vlastnictví, kvantitě informací a atributivních vlastnostech. Událost v *zuò yīdiǎn jīngshén jiǎnghuà* („dělat drobný duchovní hovor“) v čínštině se týká nějakého duchovního rozhovoru, nikoli jakéhokoliv hovoru, *делать остроумный обзор* („dělat bystrou poznámku“) v ruštině znamená zvláštní výskyt bystré poznámky a *dělat významný úsměv* označuje významné usmívání v češtině.

Většina konstrukcí se slovesem *dělat* jsou specifické dějové události, ty představují v čínštině 89 % všech výskytů, v ruštině 61,5 % a v češtině 66,4 %. Existují ovšem zřejmé rozdíly mezi psanou a mluvenou formou jazyka. Zprvce, frekvence výskytu obecných, generických frází v písemném a mluveném projevu jsou v čínštině a češtině přibližně stejné, zatímco v ruštině bylo nejvíce případů zaznamenáno v písem-

ném textu. Zadruhé, tyto tři jazyky shodně vykazují, že specifické události tvoří většinu v písemném projevu, přičemž průměrný podíl je výrazně vyšší v čínštině (79,9 %) a ruštině (86,5 %) než v češtině (56,3 %), srov. tabulku 2.

obecný děj	čínština	ruština	čeština
písemná forma	48,1 %	84,8 %	41,2 %
mluvená forma	51,9 %	15,2 %	58,8 %
celkem:	100,0 %	100,0 %	100,0 %
specifický děj	čínština	ruština	čeština
písemná forma	79,9 %	86,5 %	56,3 %
mluvená forma	20,1 %	13,5 %	43,7 %
celkem:	100,0 %	100,0 %	100,0 %

TABULKA 2. Poměr výskytu generických a specifických konstrukcí se slovesem *dělat* mezi písemnými a mluvenými daty v čínštině, ruštině a češtině.

Při porovnání čínštiny, ruštiny a češtiny se míra výskytu konstrukcí se slovesem *dělat* liší, ale forma, význam a funkce jsou srovnatelné. Croft (2014, s. 537) poznamenává, že „a construction (or any construction) in a language (or any language) [is] used to express a particular combination of semantic structure and information packaging function“. Konstrukce se slovesem *dělat* zahrnuje informace, které vyjadřují typ děje označený deverbálním substantivem, nikoli slovesem *dělat*, a povaha této dějové události je dána významy spjatými s akuzativní hlavou v kontextu užití. Informace o čase a vidu nesené slovesem *dělat* a různé typy informací spojené s akuzativní hlavou jsou významné pro sdělení o dějových událostech, která jsou v kontextu užití podstatné. Tato funkční interpretace konstrukce se slovesem *dělat* je zřejmá v čínštině, ruštině i v češtině a kódovací strategie v těchto jazycích jsou mezijazykově ekvivalentní.

3. DEVERBÁLNÍ SUBSTANTIVNÍ PREDIKÁTY V ČESKÝCH KONSTRUKCÍCH SE SLOVESEM *DĚLAT*

Jak již bylo uvedeno v oddíle 2.1, konstrukce se slovesem *dělat* se ve slovanských jazycích nevyskytují tak často jako v čínštině, a to jak v mluvené, tak písemné formě. Zároveň jsou tyto konstrukce častější v ruštině než v češtině. V češtině však sloveso *dělat* představuje generické funkční sloveso, protože označuje dějovou událost pojatou genericky a je většinou užito jako sloveso funkční (Kettnerová — Lopatková — Bejček, 2013; Kettnerová — Lopatková — Bejček — Barančíková, 2018). Proto je nutné se dále zaměřit na konstrukce se slovesem *dělat* v rámci *dělat*-LVC. Při vyhledávání lemmatu *dělat*, jež následovalo podstatné jméno v akuzativu na 0. až 3. pozici, a po následném vymazání opakovaných údajů a ručním potvrzení činil výsledek v Českém národním korpusu v SYN-v7 13591 písemných výskytů a 23843 výskytu mluvených v Oral-v1 a v ORTOFON-v1. Avšak když byly tyto konstrukce se slovesem *dělat* redukovány na konstrukce s deverbálním substantivem v pozici predikátového jména, ukázalo se,

že představují pouze 4,03 % ze všech LVC konstrukcí se slovesem *dělat* v písemném a 2,19 % v mluveném projevu. Z těchto údajů tedy vyplývá, že deverbální substantiva tvoří mezi predikátovými jmény v LVC s *dělat* velmi malé procento (viz tabulka 3). Je nicméně nutné poznamenat, že s ohledem na rozdílné velikosti písemného a mluveného korpusu se tabulka 3 zaměřuje na relativní frekvence Do-LVC a Do-konstrukce napříč písemnými a mluvenými daty.

	konstrukce se slovesem <i>dělat</i> v rámci <i>dělat</i>-LVC
písemná forma	4,03 %
mluvená forma	2,19 %

TABULKA 3. Míra výskytu českých konstrukcí s *dělat* v LVC s *dělat* v písemných a mluvených datech.

Za účelem komplexnějšího chápání českých konstrukcí se slovesem *dělat* je proto nezbytné hlouběji probádat inventář deverbálních substantiv, která se v těchto konstrukcích používají.

Podle Mathesia (1975, s. 106) se dějový predikát, v němž je substantivum spojeno s podmětem slovesy s významem *dělat*, používá v češtině zřídka. V češtině lze např. použít sloveso *uvařit* k vyjádření významu, který odpovídá anglickému „to do a cooking“. Jeho tvrzení svým způsobem odpovídá nízkým procentům výskytu v tabulce 3. Radimský (2010) dále předpokládá, že substantivní predikát, který je sémantickým řídicím členem LVC, si k sobě vybírá funkční sloveso. Jinými slovy, inventář substantivních predikátů, které se pojí s určitým funkčním slovesem, například *dělat*, může konstrukci objasnit komplexněji.

Obligatorií valenční doplnění funkčních sloves v LVC popsali Kettnerová et al. (2018), přičemž uvedla distribuci verbálních a nominálních doplnění v povrchové struktuře LVC (Kettnerová, 2021). Návazně na studie Kettnerové nyní nabídneme další pohled na formu, se zaměřením na strategie užívání substantivních predikátů v LVC, především deverbálních substantiv (viz tabulka 4).

projev	mluvený		písemný	
společný výskyt v mluveném a písemném projevu	40	28,0 %	40	56,0 %
oddělený výskyt v mluveném a písemném projevu	104	72,0 %	31	44,0 %
všechny typy deverbálních substantiv	144	100,0 %	71	100,0 %

TABULKA 4. Typy deverbálních substantiv v českých konstrukcích se slovesem *dělat*

Jak uvádí tabulka 4, s ohledem na typ dějových událostí, ze 71 deverbálních substantiv užívaných v českých písemných textech a 144 v českých textech mluvených se 40 typů dějových událostí objevuje v obou typech textů. V mluvené formě se objevuje bohatší rejstřík deverbálních substantiv (v rozsahu 72 %) oproti jejich rejstříku ve

formě psané (44 %), což naznačuje, že konstrukce se slovesem *dělat* jsou v mluvené komunikaci vitálnější. Tabulky 5 a 6 uvádějí 20 nejčastějších deverbálních substantiv s přehledy relativních frekvencí, která se vyskytují v českých konstrukcích se slovesem *dělat*, a to samostatně pro mluvený a pro písemný projev.

mluvený projev					
1	práce	8,64 %	11	rozhovor	2,11 %
2	chyba	7,68 %	12	pohyb	1,92 %
3	krok	6,53 %	13	průzkum	1,92 %
4	nákup	3,45 %	14	účetnictví	1,92 %
5	návrh	2,69 %	15	objednávka	1,54 %
6	pokus	2,69 %	16	přestávka	1,54 %
7	zápis	2,69 %	17	kontrola	1,34 %
8	rozbor	2,30 %	18	příprava	1,34 %
9	vyšetření	2,30 %	19	údržba	1,34 %
10	změna	2,30 %	20	nabídka	1,15 %

TABULKA 5. 20 nejčastějších deverbálních substantiv s relativními frekvencemi výskytu u českých konstrukcí se slovesem *dělat* v mluveném projevu.

písemný projev					
1	starost	19,20 %	11	rozhodnutí	1,64 %
2	krok	18,80 %	12	představa	1,46 %
3	práce	8,39 %	13	průzkum	1,28 %
4	dojem	6,75 %	14	kázání	1,09 %
5	chyba	5,11 %	15	narážka	0,91 %
6	pokrok	3,83 %	16	odlitek	0,91 %
7	pohyb	3,47 %	17	nákup	0,73 %
8	pokus	2,74 %	18	přednáška	0,73 %
9	objev	1,82 %	19	prohlášení	0,73 %
10	přestávka	1,64 %	20	rozhovor	0,73 %

TABULKA 6. 20 nejčastějších deverbálních substantiv s relativními frekvencemi výskytu u českých konstrukcí se slovesem *dělat* v písemném projevu.

Jak je z tabulek 5 a 6 zřejmé, téměř polovina (9 substantiv) z deverbálních substantiv se uplatňuje jak v písemném, tak i mluveném projevu. Těchto devět substantiv jsou *práce*, *chyba*, *krok*, *nákup*, *pokus*, *rozhovor*, *pohyb*, *průzkum* a *přestávka*. Nejčastěji používané podstatné jméno v písemném korpusu *starost* je navíc v mluveném korpusu na 22. místě. Protože se všechna tato deverbální jména odvozují od sloves nebo slovesných frází, uvedeme nyní přehled těchto sloves a frází s vyznačením jejich tranzitivity (viz tabulka 7).

mluvený projev			písenný projev		
tranzitivní slovesa	112	72,3 %	tranzitivní slovesa	53	68,0 %
netranzitivní slovesa	43	27,7 %	netranzitivní slovesa	25	32,0 %
celkem:	155	100 %	celkem:	78	100 %

TABULKA 7. Tranzitivita sloves příbuzných s deverbálními substantivy v konstrukcích se slovesem *dělat* v češtině.

Celkový počet výskytů v tabulce 7 je 155 v mluveném a 78 v písenném projevu, což převyšuje celkový počet typů v tabulce 4, protože existuje pouze omezený počet sloves, která lze považovat za tranzitivní nebo netranzitivní. Tranzitivní slovesa se vyskytují ve vyšší míře, 72,3 % v mluveném a 68,0 % v písenném projevu, z čehož plyne, že většina deverbálních substantiv užívaných v českých konstrukcích se slovesem *dělat* se odvozuje od sloves tranzitivních.

Když se podíváme zpět na začátek této studie, prvotní motivací ke zkoumání českých konstrukcí se slovesem *dělat* byla otázka, zda čeština také neprochází gramatickou variací jako čínština, „where a lexical verb commonly used as the main verb is incorporated in a Do-construction“ (Chui, 2018, s. 67). Na tuto otázku se také můžeme podívat z historické perspektivy. Pro historický pohled jsme z diachronních dat Českého národního korpusu (DIAKORP-v6) získali celkem 134 konstrukcí se slovesem *dělat* užitých mezi lety 1301 a 1900; z nich 70,1 % pochází z textů z 19. století, například *dělat konec* (1894), a předpokládá se, že se jejich používání dále postupně rozšiřovalo. Lze dovodit, že diachronní vývoj této gramatické struktury v češtině od roku 1301 podporuje předpoklad podle Feltgena et al. (2017), že mohlo nastat latentní období jazykové změny, které předcházelo expanzi v užívání těchto konstrukcí v 19. a 20. století. Jazykovou změnu podněcuje používání jazyka (Feltgen et al., 2017). Podle základního evolučního modelu jazykových změn mluvčí ve výpovědích při interakci s ostatními mluvčími replikují jazykové struktury, s předpokladem obvyklého šíření změny od mluvené řeči k písmu (Blythe — Croft, 2012). Ačkoliv současná korpusová data českého jazyka vykazují téměř shodnou míru výskytu konstrukcí se slovesem *dělat* v obou formách projevu, pestřejší rejstřík predikativních deverbálních substantiv v mluveném projevu potvrzuje, jak se zdá, směr strukturní změny od mluveného užití k písennému. Pro bezpečné vyvození takového závěru by však bylo potřeba provést další relevantní výzkum.

4. SHRNUTÍ

Konstrukce se slovesem *dělat* je blízká použití nominalizované formy jako plnohodnotného slovesa, v tom smyslu, že obě formy odkazují na týž generický typ děje, jako například *dělat procházku* oproti *procházet se*. Tyto konstrukce se objevují ve všech třech sledovaných jazycích, češtině, čínštině i ruštině, ale v jejich uplatnění jsou mezi těmito jazyky kromě shod i významné rozdíly.

Strukturní a distribuční analýza psaných i mluvených dat potvrdila, že v čínštině, ruštině a češtině se konstrukcím se slovesem *dělat* dává v komunikaci přednost pro

vyjádření specifických dějových událostí. V kontextu užití je vyjádření děje určeno deverbálním substantivem, nikoli slovesem *dělat*. Tento způsob zpracování informace v konstrukcích se slovesem *dělat* je patrný jak v čínštině, tak v ruštině a češtině a kódovací strategie jsou rovněž mezijazykově ekvivalentní. S ohledem na míru výskytu jsou tyto konstrukce v obou slovanských jazycích méně produktivní než v čínštině. Sledované jazyky se rovněž liší ve frekvenci výskytu v různých typech textů. Převažující užití této gramatické konstrukce v písemném projevu naznačuje, že se tyto kódovací strategie v čínštině a ruštině snáze uplatňují jako styl psaní, zatímco v češtině jejich užívání patří i k běžnému způsobu mluvení.

Nadto se ukazuje, že v češtině se konstrukce se slovesem *dělat* nevyskytují tak často jako v obou ostatních jazycích, ačkoliv se české sloveso *dělat* považuje za generické funkční sloveso. Jak bylo zmíněno, české LVC sestávají z funkčního slovesa a predikátového substantiva, které může být odvozené od slovesa nebo slovesné fráze, adjektiva nebo být primární substantivum. Tato studie definuje konstrukci se slovesem *dělat* jako LVC konstrukci, která obsahuje *dělat* jako funkční sloveso a predikátové deverbální substantivum. Nízká frekvence konstrukcí se slovesem *dělat* v češtině zároveň ukazuje, že konstrukce LVC se slovesem *dělat* a s predikátovými deverbálními substantivy jsou v češtině omezené. To přenáší pozornost na inventář predikátových deverbálních substantiv v českých konstrukcích LVC se slovesem *dělat*. Z typů těchto substantiv vyplývá, že čeština vykazuje větší inovativnost a rozmanitost v užívání konstrukcí s *dělat* v mluvené komunikaci. Většina deverbálních substantiv v konstrukcích se slovesem *dělat* je odvozena od tranzitivních sloves, a to bez ohledu na to, zda se jedná o písemný, či mluvený projev.

LITERATURA

- BIBER, D. (2009): A corpus-driven approach to formulaic language: Multi-word patterns in speech and writing. *International Journal of Corpus Linguistics*, 14, 3, s. 275–311.
- BLYTHE, R. — CROFT, W. (2012): S-curves and the mechanisms of propagation in language change. *Language*, 88, s. 269–304.
- BUTT, M. (2010): The light verb jungle: Still hacking away. In: M. AMBERBER — M. HARVEY — B. BAKER (eds.), *Complex Predicates in Cross-Linguistic Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 48–78.
- CHUI, K. (2018): Directionality of change: Grammatical variation and Do-constructions in Taiwan Mandarin. *Concentric: Studies in Linguistics*, 44, 1, s. 65–88.
- CONRAD, S. — BIBER, D. (2009): *Real Grammar: A Corpus-Based Approach to English*. London: Pearson Longman.
- CROFT, W. (2014): Comparing categories and constructions crosslinguistically (again): The diversity of ditransitives. *Linguistic Typology*, 18, 3, s. 533–551.
- CUERVO, M. C. (2010): Two types of (apparently) ditransitive light verb constructions. In: K. ARREGI — Z. FAGYAL — S. MONTRUL — A. TREMBLAY (eds.), *Romance Linguistics 2008: Interactions in Romance*. Amsterdam: John Benjamins, s. 139–156.
- FELTGEN, Q. — FAGARD, B. — NADAL, J.-P. (2017): Frequency patterns of semantic change: Corpus-based evidence of a near-critical dynamics in language change. *Royal Society Open Science*, 4, 11, s. 170830.
- GIPARAITÉ, J. (2016): Complementation of light verb constructions in world Englishes: A Corpus-based study. *Žmogus ir Žodis*, 18, s. 19–39.

- GOLDBERG, A. E. (1995): *Constructions: A Construction Grammar Approach to Argument Structure*. Chicago: University of Chicago Press.
- HERNÁNDEZ, R. M. (2008): Mapping semantic spaces: A constructionist account of the “light verb” *xordæen* ‘eat’ in Persian. In: M. VANHOVE (ed.), *From Polysemy to Semantic Change: Towards a Typology of Lexical Semantic Associations*. Amsterdam: John Benjamins, s. 139–161.
- HUANG, C.-R. — LIN, J. (2012): The ordering of Mandarin Chinese light verbs. In: D. JI — G. XIAO (eds.), *Chinese Lexical Semantics: The 13th Chinese Lexical Semantics Workshop*. Heidelberg: Springer, s. 728–735.
- HUANG, C.-R. — LIN, J. — JIANG, M. — XU, H. (2014): Corpus-based study and identification of Mandarin Chinese light verb variations. In: M. ZAMPIERI — L. Tan — N. LJUBEŠIĆ — J. TIEDEMANN (eds.), *Proceedings of the First Workshop on Applying NLP Tools to Similar Languages, Varieties and Dialects*. Dublin, Ireland: Association for Computational Linguistics and Dublin City University, s. 1–10.
- KARIMI-DOOSTAN, G. (2005): Light verbs and structural case. *Lingua*, 115, 12, s. 1737–1756.
- KETTNEROVÁ, V. (2021): Optional valency complementations in Czech light verb constructions. *Linguistica Pragensia*, 31, 1, s. 7–27.
- KETTNEROVÁ, V. — LOPATKOVÁ, M. (2020): Reciprocity in Czech Light Verb Constructions: The Dependency Perspective. *Journal of Linguistics / Jazykovedný časopis*, 71, 1, s. 41–68.
- KETTNEROVÁ, V. — LOPATKOVÁ, M. — BEJČEK, E. — BARANČÍKOVÁ, P. (2018): Enriching VALLEX with Light Verbs: From Theory to Data and Back Again. *The Prague Bulletin of Mathematical Linguistics*, 111, s. 29–56.
- KETTNEROVÁ, V. — LOPATKOVÁ, M. — BEJČEK, E. (2013): Corpus based identification of Czech light verbs. In: K. GAJDOŠOVÁ — A. ŽÁKOVÁ (eds.), *Proceedings of the conference Slovko 2013*. Ludenscheid: RAM-Verlag, s. 118–128.
- KETTNEROVÁ, V. — KOLÁŘOVÁ, V. — VERNEROVÁ, A. (2017): Deverbals nouns in Czech light verb constructions. In: MITKOV, R. (ed.), *Computational and Corpus-Based Phraseology*. Second International Conference, Europhras 2017. London: Springer, s. 205–219.
- KOVALEVSKAITE, J. — RIMKUTĖ, E. — VILKAITĖ-LOZDIENĖ, L. (2020): Light Verb Constructions in Lithuanian: Identification and Classification. *Studies about Languages*, 36, s. 5–16.
- MAIKO, T. (2020): What can you give in Italian that you can't give in Russian? A contrastive study of constructions with the light verbs *dare* in Italian and *davat' / dat'* in Russian. In: J. SZERSZUNOWICZ — M. AWIER (eds.), *Reproducible Multiword Expressions from a Theoretical and Empirical Perspective*. Białystok: University of Białystok Publishing House, s. 33–54.
- MARTÍNEZ, L. — ANTONIA, M. (2013): Light verb constructions in Latin American newspapers: Creative variants and coinages. *Spanish in Context*, 10, 1, s. 114–135.
- MATHESIUS, V. (1975): *A Functional Analysis of Present Day English on a General Linguistic Basis*. Prague: Academia.
- NOLAN, B. (2015): Determining light verb constructions in contemporary British and Irish English. *International Journal of Corpus Linguistics*, 20, 3, s. 326–354.
- ONG, C. S. B. — RAHIM, H. A. (2021): Nativised structural patterns of make light verb construction in Malaysian English. *Concetric: Studies in Linguistics*, 47, 1, s. 93–112.
- RADIMSKÝ, J. (2010). *Verbo-nominální predikát s kategoriálním slovesem*. České Budějovice: Jihočeská univerzita.
- RONAN, P. (2014): Complex predicates and light verb constructions in Modern Irish. *Revista Española de Lingüística Aplicada / Spanish, Journal of Applied Linguistics*, 27, 1, s. 140–167.
- RONAN, P. — SCHNEIDER, G. (2017): Spanish infinitives borrowed into Zapotec light verb constructions. In: K. DAKIN — C. PARODI — N. OPERSTEIN (eds.), *Language Contact and Change in Mesoamerica and Beyond*. Amsterdam: John Benjamins, s. 56–80.

TADAQ, M. (2000): *The Light Verb Construction in Japanese: The Role of the Verbal Noun*.

Amsterdam: John Benjamins.

WITTENBERG, E. — PIÑANGO, M. M. (2011):

Processing light verb constructions. *The Mental Lexicon*, 6, 3, s. 393–413.

YIM, C. (2020): Productivity, richness, and diversity of light verb constructions in the history of American English. *Journal of Historical Linguistics*, 10, 3, s. 349–388.

KORPUSY

Corpus of Contemporary Taiwanese Mandarin — COCT. National Academy for Educational Research. Dostupný z WWW: <https://coct.naer.edu.tw/cqpweb/>

DIAKORP: Diachronní korpus, verze 6 z 18. 12. 2015. Ústav Českého národního korpusu FF UK. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>

ORAL: korpus neformální mluvené češtiny, verze 1 z 2. 6. 2017. Ústav Českého národního korpusu FF UK. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>

ORTOFON v1: Korpus neformální mluvené češtiny s víceúrovňovým přepisem.

Ústav Českého národního korpusu FF UK. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>

Korpus SYN, verze 7 z 29. 11. 2018. Ústav Českého národního korpusu FF UK. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>

The Russian National Corpus. 2003–2022. Dostupný z WWW: ruscorpora.ru

Melissa Shih-hui Lin | Katedra slovanských jazyků a literatur, Národní univerzita Chengchi | 64. SEC. 2, ZhiNan RD., Tchaj-pej, Tchaj-wan.
ORCID ID: 0000-0001-8215-3999
shihhui@nccu.edu.tw

Karel Šebesta | Ústav českého jazyka a teorie komunikace, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy | nám. Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1
ORCID ID: 0000-0001-7904-3924
karel.sebesta@ff.cuni.cz

Kawai Chui | Katedra anglistiky, Research Center for Mind, Brain, and Learning, Národní univerzita Chengchi | 64. SEC. 2, ZhiNan RD., Tchaj-pej, Tchaj-wan
ORCID ID: 0000-0003-1279-383X
kawai@nccu.edu.tw

Hsiang-lin Yeh | Katedra slovanských jazyků a literatur, Národní univerzita Chengchi | 64. SEC. 2, ZhiNan RD., Tchaj-pej, Tchaj-wan.
ORCID ID: 0000-0003-0036-3787
verayeh@nccu.edu.tw